

„Tęczowe Mamy” wsparcie dla kobiet wychowujących dzieci w związkach LGBT

Agata Jarzyna i Tamara Pocent

Poznań, 28 marca 2017 r.

Projekt współfinansowany w ramach programu społecznego AXA „Wspieramy Mamy” realizowany przez Stowarzyszenie Mediatorów Rodzinnych

Skąd pomysł na warsztaty dla mam?

- ❖ Doświadczenia mediatorów, psychologów, pedagogów którzy na co dzień pracują z rodzinami i dziećmi w organizacjach, które nie mają branżowego profilu takich jak: KOPD i SMR
- ❖ W Polsce ok. 57 tys. dzieci jest wychowywanych w związkach LGBT - zwykle są to dzieci wychowywane przez parę kobiet (Abramowicz, Kampania Przeciw Homofobii 2007r)
- ❖ Dzieci te są biologicznymi dziećmi z poprzedniego związku, adopcji lub rodzą się już podczas trwania związku np. w wyniku inseminacji, in vitro
- ❖ Coraz więcej matek-lesbijek realizuje swoją potrzebę macierzyństwa, ale ze względu na panujące wzorce i stereotypy potrzebuje wsparcia otoczenia
- ❖ Zarówno rodzinom jak i dzieciom nie jest oferowane żadne zewnętrzne wsparcie instytucjonalne i społeczne.
- ❖ Wzajemne wsparcie, bezpieczna przestrzeń w ramach grup samopomocowych lub warsztatowych oraz pomoc specjalistów, może wzmocnić rodziny nieheteroseksualne w realizowaniu się w roli rodziców.

Cele i założenia grupy dla mam

- Poprawa funkcjonowania rodzinnego i społecznego matek lesbijek, ich partnerek, dalszej rodziny i otoczenia
- Stworzenie matkom lesbijkom warunków do wyrażania swoich problemów i potrzeb.
- Przygotowanie matek do trudnych rozmów z dziećmi na temat odmienności ich sytuacji rodzinnej.
- Przygotowanie matek do ułożenia swoich relacji z ojcem dzieci (byłym mężem, partnerem) oraz ich współpracy na płaszczyźnie rodzicielskiej.
- Przygotowanie matek do rozmów i współpracy z pracownikami przedszkoli i szkół, do których uczęszczają ich dzieci.

- Grupa miała charakter psycho-edukacyjno-wsparciowy.
- 12 mam wychowujących dzieci w związkach jednopłciowych/transpłciowych. 4 pary i 4 osoby indywidualnie.
- Spotkania odbywały się raz w tygodniu przez okres czterech miesięcy. Każde spotkanie trwało 3h.
- Własna inicjatywa mam.
- Przestrzeń dla dzieci.
- Grupa dyskusyjna „MAMY DWIE”

Potrzeby i oczekiwania rodziców wychowujących dzieci w związkach jednopłciowych i transpłciowych

„od nauczycieli kształtujących nowe pokolenia rozmów o tolerancji, wielokulturowości, różnorodności wyznań i poglądów oraz o szacunku dla roślin, zwierząt i ludzi. Informacji o prawach, jakie przysługują dzieciom, a także o miejscach, gdzie mogą szukać pomocy”

„od specjalistów oczekujemy niezależnego od posiadanych poglądów, profesjonalizmu rozumianego jako wspieranie nas oraz pomoc w sprawach, z którymi się zgłaszamy”

„reakcji na wszelkie przejawy dyskryminacji w szkole”

„od wszystkich oczekuję jednego – zrozumienia, akceptacji i podchodzenia z życzliwością. Chociaż próby zrozumienia sytuacji, w jakiej się znajdujemy”

Przykładowe tematy i problemy zgłaszane przez mamy.

- ❖ Rola mężczyzny w wychowaniu dziecka:
tworzenie pozytywnej tożsamości męskiej chłopca w rodzinie bez wzorca męskiego
- ❖ Umiejętność funkcjonowania w społeczeństwie postępującym się jako jednymi z głównych kategorii stereotypem roli męskiej i żeńskiej
- ❖ Akceptacja w gronie rówieśników w okresie nastoletnim - jak budować siłę dziecka, jak reagować na problemy
- ❖ Wiara/religia a otwartość i tolerancja - jak budować spójny światopogląd, gdy ojciec jest ortodoksyjnym prawosławnym
- ❖ Jak chronić dzieci przed tą namacalną, fizyczną formą agresji i o legitymowaniu w takich sytuacjach ich postawy zachowawczej
- ❖ Budowanie poczucia własnej tożsamości i siły, ale jednocześnie świadomości istnienia postaw innych niż nasze.

Najczęściej popełniane błędy w placówkach wobec rodziców jednoosobowych i ich dzieci:

- ❖ Stereotypowe postrzeganie rodzin LGBT
- ❖ Tworzenie tabu dotycząc ego dziecka wychowywanego przez rodziców tej samej płci
- ❖ Brak dostatecznej ochrony dziecka przed przemocą, wynikającą z faktu wychowywania przez rodziców jednoosobowych
- ❖ Wzbudzanie w rodzicu poczucia winy, że np. przemoc, która dotyka jego dziecko w placówce, to wina odmiennej orientacji seksualnej rodzica i modelu jego rodziny
- ❖ Założenia, że problemy ujawniane przez dziecko, wynikają wyłącznie z faktu wychowywania przez dwie matki lub dwóch ojców
- ❖ Wprowadzanie dziecku dysonansu w obrazie jego rodziny ; postrzeganego i akceptowanego przez dziecko a narzucanie jedyne „właściwego”/ „normalnego” (np. poprzez komunikaty, że rodzina to tylko mama, tata i dziecko)
- ❖ Ignorowanie przez placówkę drugiego rodzica (nie biologicznego) w kwestiach dotyczących dziecka
- ❖ Unikanie rozmów z dzieckiem, n. t. jego rodziny/ nadmierne wypytywanie dziecka o rodzinę (natrętne pytania).
- ❖ W przypadku rozstania i konfliktu rodziców biologicznych dziecka -wspieranie rodzica mieszkającego osobno przeciwko rodzicowi, będącego w związku homoseksualnym

Jak może pomóc pedagog/psycholog/nauczyciel dziecku w placówce?

- ❖ propozycja współpracy psychologa, pedagoga z rodzicem w celu realizacji potrzeb dziecka
- ❖ pomoc pedagoga, psychologa w rozwiązywaniu konfliktów rodzinnych (mediacja, porada, rozmowy wspierające, doradztwo w sprawach wychowawczych, skierowanie na terapię)
- ❖ zwracanie uwagi rodzica na znaczenie ochrony więzi dziecka z osobami bliskimi, zaangażowanymi w jego opiekę i wychowanie, w przypadku konfliktu czy rozstania rodzica z osobą, z którą była w związku
- ❖ przeszkolenie wszystkich pracowników w placówce w zakresie tworzenia bezpiecznej relacji z dzieckiem, pozytywnej komunikacji, rozwiązywania konfliktów, kształtowania postawy akceptacji i tolerancji, wielokulturowości, praw człowieka
- ❖ wykłady i szkolenia dla rodziców

Jak może pomóc pedagog/psycholog/nauczyciel dziecku w placówce?

- ❖ warsztaty dla dzieci i młodzieży: rozpoznawanie i artykułowanie swoich potrzeb, uwrażliwienie na potrzeby innych, tolerancji, akceptacji, wielokulturowości, asertywności, pozytywnej komunikacji, rozwiązywania konfliktów, praw człowieka
- ❖ reagowanie na wszelkie przejawy dyskryminacji, stygmatyzacji i przemocy wobec wszelkiej odmienności, związanej z płcią, kolorem skóry, pochodzenia, wyznania, światopoglądu, modelu rodziny i in. – jako powszechnie funkcjonująca zasada w placówce, obowiązująca kadrę i dzieci
- ❖ edukacja w zakresie przełamania stereotypów: kadry, rodziców i dzieci
- ❖ edukacja seksualna w szkołach prowadzona przez profesjonalistów/organizacje pozarządowe zajmujące się tym tematem
- ❖ dostarczanie informacji dot. w/w tematów: literatura, film, publikacje

Jak rozmawiać z rodzicem ?

- ❖ stworzenie bezpiecznej atmosfery rozmów (zapewnienie o zasadzie poufności, ustalenie, co i w jaki sposób może być przekazane na zewnątrz oraz o zasadzie neutralności);
- ❖ okazywanie szacunku i tolerancji;
- ❖ unikanie ocen i moralizowania , wzbudzania poczucia winy, zwłaszcza dotyczącego modelu rodziny dziecka;
- ❖ używanie neutralnych językowo i niedyskryminujących sformułowań w rozmowie;
- ❖ pomoc rodzicowi w zrozumieniu, że jego potrzeby mogą być (i zwykle są) inne niż potrzeby dziecka;
- ❖ pytania wprost, co rodzic uważa za najtrudniejsze, za najważniejsze - dla dziecka, dla siebie? Jakiego oczekuje wsparcia?
- ❖ ustalenie wspólnie zaakceptowanych zasad współpracy placówki z rodzicem

Wnioski

- ❖ Istnieje duża potrzeba pomocy rodzicom wychowującym dzieci w związkach jedнопłciowych oraz ich dzieciom, w zakresie wychowania, rozwiązywania problemów rodzinnych oraz wsparcia w ich osamotnieniu
- ❖ Potrzebne jest zrozumienie wszystkich osób i instytucji, pracujących z rodziną i dziećmi, że dziecko ma prawo do ochrony jego pozytywnych więzi z osobami bliskimi i wizerunku swojej rodziny oraz działania na rzecz ochrony tych więzi
- ❖ Pierwszym, najważniejszym miejscem, które dziecko chroni przed wszelką przemocą, w tym homofobią, jest środowisko rodzinne, a w drugim w kolejności – placówki edukacyjne i opiekuńcze
- ❖ Pomocą rodzinom LGBT jest traktowanie na równi z innymi rodzinami, a ich problemów - jak w innych rodzinach - indywidualnie, z uwagą, zrozumieniem i profesjonalnym wsparciem

Wnioski

- ❖ Potrzeba rzetelnych rozwiązań w systemie edukacji przedszkolnej i szkolnej
  - edukacja kadry w zakresie poszerzania wiedzy n. t. osób i rodzin LGBT
  - realizacja programów przedszkolnych i szkolnych, nastawionych na kształtowanie postawy tolerancji i szacunku w celu zapobiegania przemocy wobec dzieci LGBT i rodzin LGBT
  - uwzględnienie w programie nauczania szkolnego rzetelnej edukacji seksualnej
  - przygotowanie kadry szkolnej do pracy z problemem nietolerancji i przemocy rówieśniczej
  - opracowanie profesjonalnej strategii reagowania na wszelkie przejawy homofobii
- ❖ Konieczny jest system współdziałania instytucji i organizacji w celu edukacji społecznej w kwestii podniesienia poziomu świadomości na temat różnorodnych modeli rodzin, ich marginalizacji, nietolerancji, zapobieganiu przemocy

Przypadek I

Patryk, uczeń klasy VI szkole w małym mieście w Polsce; doszedł dopiero do tej szkoły pod koniec V klasy. Nie sprawiał problemów, uczył się średnio. Został zaakceptowany przez klasę. Matka utrzymywała regularny kontakt ze szkołą.

W połowie VI klasy matka została wezwana do szkoły; okazało się, że Patryk miał bójkę z kolegą którą to -wg wychowawczynie –zainicjował. Chłopiec nic nie powiedział o tym matce. Nauczycielka, która próbowała wyjaśnić sytuację, dowiedziała się gł. od innych uczniów, że ów kolega-Marcin, nazwał matkę Patryka „głupią lesbą”- podobno nie pierwszy raz. Używał też podobno epitetów pod adresem Patryka, nazywając go: „zboczkim”, „pedałem”. Nauczyciele, uczący w tej klasie dawali wychowawcy czasem sygnały, że między chłopcami „iskrzy”, ale przypisywano to zwykłemu brakowi sympatii między nimi.

Matka zapytana została przez wychowawczynię wprost, czy to, co opowiada Marcin w szkole, że mama Patryka jest lesbijką, to prawda? Uzyskała w informację, że Patryk jest wychowywany przez mamę i **jej partnerkę** od 2 roku życia. **Wychowawczynie** stwierdziła wówczas, że „to, z kim układa sobie życie rodzic, to jego prywatna sprawa, ale dziecko zawsze ponosi konsekwencje wyborów rodzica”. Zaznaczyła przy tym, że ona sama jest tolerancyjna, „ale nie wszyscy przecież tacy są”.

Na pytanie matki, w jaki sposób szkoła zagwarantuje bezpieczeństwo jej synowi- usłyszała odpowiedź:” wie pani, na szczęście już zaraz dzieciaki kończą szkołę i rozejdą się po różnych gimnazjach. Póki co chłopcy zostali pouczeni, że przemoc w szkole jest niedopuszczalna i że powinni porozmawiać z psychologiem szkolnym”. „A w ogóle to sama mama powinna gdzieś skorzystać z pomocy, bo przed Patrykiem przecież jeszcze całe życie..”

Przypadek II

Ania – uczennica I klasy LO. Ojciec zmarł ponad 3 lata temu. **Mama** związała się z Ewą ok. 2 lata temu. Ania ma bardzo dobre relacje z mamą; uważa ją za swoją najlepszą przyjaciółkę. Trochę zdziwiło ją to, że mama preferuje kobiety, ale nie był to dla niej większy problem.

Bardzo lubi **Ewę** i podziwia za jej wiele talentów, mądrość, usposobienie, opiekuńczość wobec mamy i niej. Poza tym oboje rodzice Ani wychowywali ją w duchu szacunku dla innych, tolerancji i akceptacji oraz kształtowali w niej adekwatne poczucie własnej wartości. Problem pojawił się w szkole.

Ania otwarcie mówiła kolegom, że jest wychowywana przez dwie kobiety. Niektórzy koledzy przyjęli to za fakt i nie rzutowało to na ich relacje z Anią. Jednak w klasie było trzech chłopaków, którzy dokuczali jej gł. epitetami, aluzjami, ironią, niemoralnymi propozycjami, opowiadaniem w jej obecności pseudodowcipów o gejach i lesbijkach, wypisywaniem na jej zeszytach „jestem lesbą” itp.

Ania zgłaszała te fakty **wychowawczynie**, ale ta radziła jej, aby „podchodziła do tego z dystansem i humorem, albo – jeszcze lepiej - ignorowała to”. Chłopców wezwała 2-3 razy na rozmowę i zakazywała podobnych zachowań, ale to nie przynosiło większego skutku.

II klasę Ania rozpoczęła w innej szkole.

Przypadek III

Kamila ma 5 lat. Uczęszcza do rejonowego przedszkola od 4 r. życia. Od początku jej zachowania budziły niepokój wychowawców: napady złości, agresja, płaczliwość, labilność emocjonalna, niepodporządkowanie dorosłym. Dziewczynka jest zdolna manualnie.

Kiedy na jej rysunkach rodziny pojawiały się 2 mamy, bez taty, **nauczycielki** zaczęły domyślać się, że mama żyje z kobietą. **Matka** zaproszona na rozmowę, powiedziała, że jest rozwiedziona z ojcem Kamili od 2 lat.

Dziecko było świadkiem awantur ze strony ojca, jego przemocy wobec matki. Obecnie dziewczynka nie ma kontaktu z **tatą**, którego sąd pozbawił władzy rodzicielskiej. Mama żyje w związku z **partnerką**, która pomaga jej w wychowaniu córki.

Od wychowawczynie matka usłyszała, że „skoro ojciec nie bił Kamili, to jej problemy z zachowaniem mogą wynikać przede wszystkim z faktu, że ma taki zaburzony obraz rodziny, w którym ma dwie mamy i brak jest męskiego wzorca.”

Przypadek IV

Julia była wychowywana od urodzenia przez **dwie mamy**. Była z nim obiema silnie związana.

Do przedszkola poszła z radością. Obie mamy odprowadzały ją i przyprowadzały na zmianę.

W przedszkolnej szatni wywieszane były rysunki dzieci, żeby rodzice mogli je obejrzeć. Julia powiedziała mamom, że pani nie wywiesza jej niektórych prac, tych, na których są dwie mamy.

Kiedy zgłosiły to zastrzeżenie **wychowawczyni**, ta skierowała je do **dyrektorki**. W rozmowie usłyszały od niej, że „to niewłaściwe, że dziecko nie wie, kto właściwie jest jego mamą, bo przecież mamę ma się jedną i że to pomieszanie u dziecka widać w rysunkach.”

Mamy zmieniły dziecku przedszkole.

Bibliografia

- Abramowicz, M. (red.). (2007). Sytuacja społeczna osób biseksualnych i homoseksualnych w Polsce. Raport za lata 2005 i 2006. Warszawa: Kampania Przeciw Homofobii i Lambda Warszawa.
- Abramowicz, M. (2012). Sytuacja społeczna osób LGB. Analiza danych z badania ankietowego. W: M. Makuchowska i M. Pawłęga (red.), Sytuacja społeczna osób LGBT. Raport za lata 2010 i 2011 (s. 11–106). Warszawa: Kampania Przeciw Homofobii i Lambda Warszawa.
- Długołęcka, A. Engel-Bernatowicz, A. Kramm, A. Weseli, A. (2008). Kiedy kobieta kocha kobietę... Album relacji. Fundacja Anka Zet Studio.
- Tomalski, P. (2007). Nietypowe rodziny: o parach lesbijek i gejów oraz ich dzieciach z perspektywy teorii przywiązania. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- „Tęczowe Mamy. (2014). Wsparcie dla Kobiet wychowujących dzieci w związkach jednopłciowych i transpłciowych”- broszura wyd. przez Stowarzyszenie Mediatorów Rodzinnych – w ramach projektu społecznego Axa „Wspieramy mamy”